

Linnut

vuosikirja 2017

Linnut vuosikirja 2017

Linnut-vuosikirja on kerran vuodessa ilmestyvä suomalaisen linnuston-seurannan, -suojelelun ja lintututkimuksen vuosikirja.

Julkaisija

BirdLife Suomi ry

Yhteistyössä

Luonnontieteellinen keskusmuseo ja Suomen ympäristökeskus

Kustantaja

BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00100 HELSINKI
Puh. (09) 4135 3300
www.birdlife.fi

Vastaava toimittaja

Mia Rönkä

Taitto ja kuvankäsittely

Jyrki Heimonen,
Aarnipaja Ky

Toimituksen osoite

Linnut-vuosikirja
BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00101 HELSINKI

Painopaikka

Grano Oy, Helsinki 2018

Painos

2 000 kpl
ISSN 1455-674X

Kansikuva

Paavo Hamunen
(Koskikara *Cinclus cinclus*)

Linnut-vuosikirja (*The yearbook of the Linnut magazine*) is published by BirdLife Finland in cooperation with Finnish Museum of Natural History and the Finnish Environment Institute. Subscriptions: BirdLife Finland, P.O. Box 1285, FI-00101 HELSINKI.

Årsboken av tidskriften Linnut är utgiven av BirdLife Finland i samarbete med Naturhistoriska centralmuseet och Finlands miljöcentral. Prenumerationer: BirdLife Finland, Box 1285, FI-00101 HELSINGFORS.

Tähän vuosikirjaan viitataan seuraavasti: Kirjoittaja, K. 2018: Artikkelin nimi. – Linnut-vuosikirja 2017: xx–xx.

Sisältö

- 3 Pääkirjoitus: Merikallion jäljillä – vielä jalan
Markku Mikkola-Roos
- 4 Vuosikirjan kirjoittajat

Linnustonseuranta

- 6 Koskikaran pesimä- ja talvikannat Suomessa vuosina 2016–2017: Vuoden lintu -hankkeen 2016 tulokset
Tero Toivanen
- 12 Pikkutyllit hupenevat Suomessa: Vuoden lintu -hankkeen 2017 tulokset
Tero Toivanen
- 16 Suomen pesivän maalinnuston kannanvaihtelut 1975–2017
Risto A. Väisänen, Aleksi Lehikoinen & Päivi Sirkiä
- 32 Ruokintapaikkojen linnuston muutokset 29 talvena 1989–2017 eri osissa Suomea
Risto A. Väisänen
- 48 Sisämaan seurantapyynti 1986–2017: varpuslintujen kannankehitys, poikastuotto ja elossasäilyvyys
Markus Piha
- 56 Kolea kevät koetteli petolintuja
Heidi Björklund, Pertti Saurola & Jari Valkama
- 70 Rengastusvuosi 2017 – jälleen uusi ennätys!
Jari Valkama & Markus Piha
- 80 Uhanalaiset ja harvalukuiset lintulajit Suomessa 2016
Teemu Lehtiniemi
- 92 Rariteetikomitean hyväksymät vuoden 2017 harvinaisuushavainnot
Roni Väisänen, Hannu Huhtinen, Karri Kuitunen, Petri Lampila, Aleksi Lehikoinen, Petteri Lehikoinen & William Velmala
- 108 Pikkuharvinaisuuksien esiintyminen Suomessa vuonna 2017
Eelis Rissanen, Pirkka Aalto, Aki Aintila & Mikael Rytönen

Tiedonannot

- 118 Kaakkurien kanssa 42 vuotta – Miten kaakkurit liikkuvat ja kuinka pesinnät onnistuvat?
Kalevi Eklöf & Pertti Koskimies
- 122 Karstulan varpuslaskennat 2007–2018 – Laskentatulosten vertailua
Santtu Ahlman

Tutkimus

- 126 Suomen linnuston tuntemuksen kehitys
Esa Lehikoinen, Risto Lemmetyinen, Timo Vuorisalo & Mia Rönkä
- 136 Maamme uusimman kansallispuiston Hossan linnusto
Ari Rajasärkkä
- 146 Kevätarktika Suomenlahdella 1970–2009
Martti Hario, Gustaf Nordenswan, Jyrki Pynnönen & Petteri Tolvanen
- 158 Kertooko muuttohaukan ravinto kosteikkolintujen kannanmuutoksista?
Risto Tornberg, Seppo Sulkava, Kauko Huhtala, Veli-Matti Korpimäki & Pentti Rauhala
- 165 Kehräjän tiheys ja kannankehitys Suomessa
Tapio Solonen
- 170 Lintulajien havaittavuus pesimäaikaisissa kartoituksissa – Kosteikkolajit
Pertti Koskimies

Linjalaskennan ansiosta Suomessa on maalintulajeista ehkäpä maailman parhaat määrälliset laskentasarjat. Sen ovat mahdollistaneet sadat vapaaehtoiset laskijat, kuten kuvassa Vilppu Välimäki. Data collected in line transect counts in Finland are probably among the best quantitative land bird monitoring datasets in the world. The data are collected by hundreds of volunteers, such as Vilppu Välimäki. ALEKSI LEHIKONEN

Merikallion jäljillä – vielä jalan

Markku Mikkola-Roos

Linnuston tutkimuksen perusta oli jo vankka, kun Suomesta 1930-luvulla tuli Pontus Palmgrenin ja Olavi Kalelan ansiosta maailman edelläkävijämaita pesimälinnuston runsaudenlaskennoissa. Palmgrenin tutkimukset linnuston runsaussuhteista olivat aikaansa edellä, ja Kalela havaitsi ilmastomuutoksen yhdeksi merkittäväksi lintujen levinneisyyteen vaikuttavaksi tekijäksi.

Keskeinen linnuston runsauksien tutkija oli Einari Merikallio, joka 1940–50-luvuilla teki koko maan kattavat pesimälinnuston linjalaskennat. Avustajineen hän samosi kesäkuussa aamuvarhaisella yli tuhat kilometriä metsissä, peltoaukeilla, soilla ja tuntureilla tilastoiden tarkasti kaikki havaitsemansa pesimäparit. Merikallion laatimat pesimälajien tiheyskartat avasivat uusia näköaloja lintujen runsaudentutkimukseen.

Suomen pesimälinnuston runsauksia on tutkittu vertailukelpoisin menetelmin 1940-luvulta alkaen. Tärkein pesimälinnuston runsauden tutkimusmenetelmä on ollut linjalaskenta. Linjalaskentojen tavoitteena on ollut selvittää pesivän maalinnuston lajien parimäärät ja tiheydet sekä pitkäaikaiset ja vuosittaiset kannanmuutokset eri elinympäristöissä ja eri puolilla maata.

Olli Järvinen ja Risto A. Väisänen kehittivät linjalaskentamenetelmää 1970- ja 1980-luvuilla muun muassa kehittämällä kuuluvuuskertoimen, joka mahdollistaa apusarkahavaintojen eli 50 metriä leveän pääsaran ulkopuolisten havaintojen käytön lajien tiheyksien laskennassa. Samaan aikaan alettiin seurata maalintujen pesimäkantojen vuosivaihteluita toistamalla linjalaskentoja. Metsähallitus aloitti 1980-luvulla suojelualueiden linjalaskennat, minä ansiosta Suomen suojelualueverkko on linnustoltaan melko edustavasti tutkittu.

Suuri kehityskaskel maalintujen runsauden ja kannanmuutosten seurannassa otettiin vuonna 2006, kun Suomeen perustettiin kolmannen lintuatlaksen yhteydessä vakiolinjaverkosto. Vakiolinjoja on kaiken kaikkiaan 565, ja verkosto kattaa koko maan 25 kilometrin välein. Laskentojen alueellinen kattavuus parani verkoston myötä huomattavasti, ja nykyään kyetään valtakunnallisten kannanarvioiden lisäksi tekemään parimäärä-arvioita myös pienemmille alueille.

Linjalaskennan ansiosta Suomessa on maalintulajeista ehkäpä maailman parhaat määrälliset laskentasarjat, jotka tuottavat arvokasta tietoa lajien runsaussuhteista niin

paikallisesti kuin valtakunnallisesti. Vakiolinjat ovat nykyään suomalaisen linnuston seurannan selkäranka ja tärkein yksittäinen seurantamuoto. Niiden tulokset ovat keskeisiä muun muassa tekeillä olevassa lintujen uhanalaisuusarvioinnissa ja vuonna 2019 valmistuvassa EU:n lintudirektiivin raportoinnissa.

Maailma ja lintujen tutkimusmenetelmät muuttuvat vauhdilla teknisten innovaatioiden myötä. Ympäristön seurannassa ollaan siirtymässä kaukokartoitukseen satelliittiteknikan avulla, ja konenäön mahdollisuuksia lajistokartoituksessa tutkitaan aktiivisesti. Jotkut lintuharrastajat haaveilevat määrittävistä kiikareista, ja äänitunnistussovelluksia on jo olemassa.

Tulevaisuuden linjalaskijat taitavat ohjilla näyttöpäätteiltään maastossa lentäviä drooneja, jotka keräävät linjalta kuuluvat äänet ja kuvaavat kaikki pääsaralla näkyvät linnut. Määritykset napsahtavat enteriä painamalla, ja laskijan tehtäväksi jäävät vain ongelmatapauksien selvittelyt. Jonkun tai jonkin on kuitenkin kuljettava kesäaamussa Merikallion jalanjäljillä. Linjalaskentojen satavuotispäivää odotellessa suosittelun, että se olet sinä.